

Treball de Final de Grau en Mestre d'Educació Infantil de la Menció d'Educació Inclusiva i Atenció a la Diversitat

La Inclusió a l'Educació Infantil. L'experiència d'una
escola que pertany a una de les comarques de la
Catalunya central

Pilar Marmi Rosas

Curs acadèmic: 2012-2013

Tutor: Jesús Soldevila Pérez

Universitat de Vic

17 de maig del 2013

Resum del Treball Final de Grau

Aquest treball és un estudi sobre l'Educació Inclusiva i la metodologia que es segueix en una escola pública d'una ciutat que pertany a una comarca de la Catalunya central. Aquesta comarca no té Centres d'Educació Especial, per tant tots els nens han d'anar a la mateixa escola.

Per poder descriure i realitzar aquesta recerca es van fer observacions en una aula on hi havia un infant amb necessitats educatives especials (NEE), entrevistes alguns membres del professorat del centre i un anàlisi de documents de centre. A més vam voler saber com els alumnes de l'aula assignada vivien la inclusió.

Paraules clau: Educació Inclusiva, aprenentatge cooperatiu i la veu dels infants.

Abstract

This project is a study about Inclusive Education and the methodology to be followed in a public school. The school that I choose is in a city of Catalunya central. This city is situate in a region that there aren't any special schools.

To describe and make this project I did observations in a class that there were pupils that have special needs. Also we want to know the pupils opinion.

Keywords: Inclusive Education, cooperative learning, the pupils voice.

ÍNDEX

Introducció	4
Marc teòric	5
1. L'organització de l'escola actual per arribar a ser inclusiva	5
1.1.L'educació inclusiva entesa com un dret	5
1.2.Què és l'educació inclusiva i com alguns autors l'entenen	6
1.3.Elements indispensables per a una escola inclusiva	8
1.4.La inclusió a l'educació infantil	10
1.5.Llarg camí cap el canvi educatiu	11
2. Aules inclusives	14
2.1. Unesco i les nou regles d'or	14
2.2. Aules inclusives: el mestre de suport	15
2.3. Aules inclusives: l'aprenentatge cooperatiu	16
3. La veu dels infants	19
4. Metodologia emprada	20
5. Resultats	23
5.1.L'escola seleccionada: inclusió, organització i metodologia	23
5.1.1.L'inclusió a l'escola seleccionada	23
5.1.2. Organització del centre: personal docent i la seva convivència, el mestre de suport i l'equip directiu	27
5.1.3. Metodologia de centre: l'aprenentatge cooperatiu	28
5.1.4. Relació família i escola	29

5.2.La classe dels dracs: el cas d'en pau i la metodologia d'aula	30
5.2.1. Organització d'aula	30
5.2.2. L'aprenentatge cooperatiu a la classe dels dracs	34
5.3.Els alumnes de la classe dels dracs	36
5.3.1.L'ambient que es respira a l'aula	36
5.3.2.Què pensen els dracs de la seva escola	37
6. Interpretació dels resultats	39
7. Conclusions	45
8. Bibliografia	47

INTRODUCCIÓ

Em dic Pilar Marmi Rosas, sóc estudiant de 4art del Grau en Mestre d'Educació Infantil amb la menció d'educació inclusiva i atenció a la diversitat.

Aquest estudi fa referència a l'educació inclusiva, al treball cooperatiu i a l'atenció a la diversitat que hi ha a l'escola pública de la capital d'una comarca de la Catalunya central. Vaig escollir aquesta temàtica perquè té una relació directa tant amb la meva especialitat com amb la meva vida personal, ja que jo sóc ciutadana de la població escollida.

No només vaig escollir aquesta comarca pel fet que jo en fos ciutadana, sinó que és una de les comarques de Catalunya que no té Centre d'educació especial i, per tant, els pares que tenen fills amb necessitats educatives especials els han de portar a l'escola ordinària.

Les intencions d'aquesta recerca han estat observar i descriure com el centre escollit i els mestres que hi treballen atenen la diversitat i quines metodologies apliquen perquè la resposta educativa sigui inclusiva. També coneixerem l'opinió que els infants d'un curs d'Educació Infantil viu la inclusió.

Finalment, m'agradaria agrair al professor Jesús Soldevila, de la Universitat de Vic, per ajudar-me i guiar-me durant la realització d'aquest treball. En segon lloc, donar les gràcies a la directora de l'escola escollida per haver-me deixat entrar al centre i poder-ne fer aquest estudi, a la tutora de l'aula assignada per deixar-m'he estar a la seva classe observant i a la mestra de la USEE per ensenyar-m'he tota la tasca que realitza amb els nens amb necessitats educatives especials. Agraïxo, a totes tres, les estones que han passat amb mi ensenyant-me la realitat educativa que es viu en aquest centre i tota la informació que m'han ofert per poder realitzar l'estudi. Finalment, agraeixo el suport que m'han donat els meus pares, el meu germà i a la meva companya de pis.

MARC TEÒRIC

1. L'ORGANITZACIÓ DE L'ESCOLA ACTUAL PER ARRIBAR A SER INCLUSIVA

1.1. L'educació inclusiva entesa com un dret

M'agradaria començar anomenant i comentant alguns articles de la Declaració Universal dels Drets Humans per poder defensar una educació inclusiva i una societat basada amb la igualtat de drets i oportunitats de totes les persones. Sense anar gaire lluny els dos primers articles ens diuen que tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i en drets. Són dotats de raó i de consciència, i han de comportar-se fraternalment els uns amb els altres. Tothom té tots els drets i llibertats proclamats a la Declaració, sense cap distinció de raça, color, sexe, llengua, religió, opinió política o de qualsevol altra mena, origen nacional o social, fortuna, naixement o altra condició.

Amb aquests dos articles ens diu que cap ésser humà ha de patir cap mena de distinció i molt menys de discriminació, que tothom ha de formar part d'una comunitat basada en el respecte i s'han de complir tots els articles per poder viure defensant el dret de la igualtat.

L'article que ens interessa més per la defensa de l'educació inclusiva és el número 26 que ens diu:

“ 1. Tota persona té dret a l'educació. L'educació serà gratuïta, si més no, en la instrucció elemental i fonamental. La instrucció elemental serà obligatòria. L'ensenyament tècnic i professional es posarà a l'abast de tothom, i l'accés a l'ensenyament superior serà igual per a tots en funció dels mèrits respectius.

2. L'educació tendirà al ple desenvolupament de la personalitat humana i a l'enfortiment del respecte als drets humans i a les llibertats fonamentals; promourà la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i grups ètnics o religiosos, i

fomentarà les activitats de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.

3. El pare i la mare tenen dret preferent d'escollir la mena d'educació que serà donada als seus fills.”

Per tant, em reitero dient que l'educació inclusiva s'ha de defensar perquè és la resposta i la posada en pràctica de la igualtat d'oportunitats tan dins dels centres escolars com en la societat.

1.2. Què és l'educació inclusiva i com alguns autors l'entenen

Per saber, exactament com s'entén, en l'actualitat, què és l'educació inclusiva, he fet una recerca d'algunes definicions sobre autors que estudien aquesta metodologia.

Segons Stainback (2001c), citada per Pujolàs (2002), p.29., l'educació inclusiva és:

“un procés pel qual s'ofereix a tots els infants, sense distinció de capacitat, raça o qualsevol altra característica, l'oportunitat de continuar sent un membre de la classe ordinària i d'aprendre dels seus companys i, juntament amb ells, dins l'aula”.

Aquesta definició ens defensa la igualtat davant del dret a l'educació, a formar part d'un grup, que seria el grup-classe, i ha de ser un membre participatiu de totes les activitats que es realitzen a l'aula. A nivell d'aula és una definició encertada però no només s'ha de defensar la igualtat dins de les aules, sinó que també en el dia a dia que es viu dins d'una comunitat educativa d'un centre escolar. L'educació inclusiva va més enllà de la participació dins l'aula, és la convivència, l'acceptació i el respecte de tots els membres de l'escola deixant de banda tota mena de distincions socials.

Huguet (2006), fa una presentació de l'escola com un sistema social que reflecteix la realitat que es viu, per tant ha de ser un lloc on s'atengui la

diversitat, ja que vivim en una societat que presenta diversitat en els tipus de famílies, diferents cultures, ètnies, relacions socials, mestres, persones (adults i infants) amb diferents capacitats, per això els professionals que estan treballant dins d'una comunitat educativa han de tenir present que la societat està plena d'una diversitat que s'ha d'entendre com una font de riquesa cultural, i per tant l'escola ha d'atendre a tots els canvis socials que es presentin, ja que l'escola socialitza i ha de crear persones actives de la societat en que es visqui.

Pere Pujolàs (2002, p.36), ens comenta algunes les condicions que fan possible una escola per a tothom:

“- Resituar l'escola al seu lloc, com una comunitat d'aprenentatge al servei de la comunitat → L'escola dins d'una comunitat: El centre escolar ha de ser una de els principals promotores de l'acció educativa de la comunitat que forma part. Entre d'altres funcions, té la de procurar educació, conjuntament amb altres institucions, a tots els seus membres, infants, joves i adults, siguin quines siguin les característiques personals i les seves necessitats educatives.

- Plantejar una base curricular realment comuna.”

Segons Pujolàs (2002) l'escola ha de celebrar la diversitat, s'ha de poder gaudir tot aprenent: a l'escola tothom s'hi ha de trobar bé i segur. Ha d'estar basada en una política d'igualtat, comptar amb professors que facilitin l'aprenentatge i preparar a tots els membres de la comunitat educativa per a la cooperació i no per la competitivitat.

Perquè hi hagi un ambient on es respiri inclusivitat, no només hi ha d'haver una acceptació de tots els infants sinó que els adults també ens hem de respectar. Dins d'una comunitat educativa inclusiva s'ha de vetllar per la igualtat i els drets de tothom, i respectar les maneres de fer dels professionals i donar bona rebuda a tots els mestres nous que arribin, no menysprear la feina de ningú i

ser un equip que treballi cooperativament i col·laborin entre ells. Les iniciatives i la creativitat de tots els professionals i el respecte vers aquetes, fomenten el camí cap al canvi reforçant el creixement personal i l'estat emocional dels professionals. Aquestes bones relacions s'han de expandir fins arribar al punt de que tot el personal, tan docent com no docent, d'un centre es respecti, i el més important de tot és que els infants ho vegin. Els alumnes aprenen molts comportaments perquè els veuen reflectits en els adults, per tant és important que si volem que els infants treballin dins la cooperació, col·laborin, participin i respectin els altres, doncs tots els adults de la comunitat educativa també ho haurien de fer.

1.3. Elements indispensables per a una escola inclusiva

Teresa Huguet (2006) anomena tres condicions que afavoreixen el tipus de relacions que hem anomenat abans:

- “- Un equip directiu competent per facilitar les relacions al voltant d'un projecte.*
- Interès dels mestres i les mestres per dedicar temps al contacte amb els altres.*
- Una valoració positiva del treball en grup com a mitjà per millorar l'ensenyament.”*

Com totes les escoles, les escoles inclusives han de tenir un equip directiu, però com ha de ser un equip directiu d'una escola inclusiva? A què a de respondre? Quin caràcter ha de tenir el lideratge d'una escola inclusiva? Un equip directiu *“ha d'assumir i donar resposta a una societat diversa, canviant, heterogènia, discontinua i local.”* (Marcelo i Esteberanz, 1999. Citat per Venegas, 2009, p.32).

“L'equip directiu ha de conèixer les capacitats del personal, explorar les iniciatives de les persones del centre, ser conscient de

quins són els recursos reals i possibles, ser coherents i conèixer les responsabilitats de cada persona que treballa en el centre, conèixer amb profunditat la normativa, ser capaç de delegar càrrecs a altres professionals, tenir confiança en els altres i en les decisions que prenen i de com resolen els problemes, crear moments en els que es puguin intercanviar experiències, coneixements i aprenentatges, estar disposat a impulsar canvis, adaptacions i flexibilitzacions en la feina, tenir una maduresa emocional per fer front a les resistències del personal als canvis i proposar investigacions i utilitzar-ne els resultats.” (Venegas, 2009, p.32).

El canvi cap a una millora educativa, actualment, és existent mundialment, per exemple a quaranta escoles del nord de Londres, East Anglia i Yorkshire es segueix un projecte anomenat Improving the Quality of Education for All (IQEA), que té com objectiu plantejar i avaluar un model de millora de les escoles, a més de crear un programa de suport que reforci la seva capacitat per proporcionar una educació d'alta qualitat per tot l'alumnat. Aquest projecte, com anomena Ainscow (2001), té un seguit de principis i cinc d'ells els comparteixen amb el que representa l'educació inclusiva:

- La visió de l'escola ha de ser el resultat de la contribució de tots els membres de la comunitat docent.
- L'escola considera les pressions externes de canvi com unes oportunitats importants per assegurar les seves prioritats internes.
- L'escola mirarà de crear i de mantenir les condicions necessàries perquè tots els membres de la comunitat docent aprenguin.
- L'escola intentarà desenvolupar estructures que promoguin la cooperació i que condueixin a l'enfortiment dels individus i dels grups.
- L'escola promourà la idea que el control i l'avaluació de la qualitat són responsables de tot el seu professorat.

1.4. La inclusió a l'Educació Infantil

L'Educació inclusiva ha de ser un procés i, per tant, s'ha d'iniciar a l'educació infantil. Per a molts nens, pàrvuls és l'inici de la seva educació, ja que hi ha molts nens que no poden anar a les escoles bressol i que arriben a l'escola infantil sense haver tingut cap mena de contacte educatiu anteriorment.

“La inclusió a Educació Infantil significa valorar per igual a tots els nens, joves, pares, cuidadors i professionals, prendre les diferències que hi ha entre infants un recurs per potenciar el joc, l'aprenentatge i la participació, reconèixer el dret dels infants a una bona educació, crear millores tant pels professionals com pels infants, reduir les barreres que es presentin vers la utilització del joc, l'aprenentatge i la participació de tots els infants i no només dels nenes amb necessitats educatives especials, realitzar canvis en els jocs on no només en surtin beneficiats els infants amb necessitats educatives especials, reconèixer que la inclusió a l'Educació Infantil té molt a veure amb la inclusió a la societat i posar en pràctica tota mena de valors inclusius.” (Booth, Ainscow i Kingston, 2006, p.4).

Per tant, després de llegir el paràgraf anterior, podem extreure que és igual d'important que hi hagi un respecte i una participació constant tant dels mestres i professionals que estiguin treballant a educació infantil, com també de fomentar la participació de tots els infants, donant suport i facilitats a tots i no només als infants amb necessitats educatives especials. També s'ha de comentar que totes les millores i canvis que es realitzin en les activitats que es proposin afavoreixin a tothom.

Quan parlem de participació a Educació Infantil vol dir que tots els infants han de poder jugar, aprendre i treballar en equip i en col·laboració amb els altres. Tot això implica fer participar i que els infants opinin de tot allò que s'estigui realitzant. Els nens i nenes s'han de sentir reconeguts, acceptats i valorats en tot allò que ells puguin arribar a ser i siguin, no només reforçant o acceptar una

part de la seva manera de ser. Per tant, s'ha d'entendre la inclusió com la reducció de totes les formes d'exclusió i etiquetatge possibles. I, per això, la inclusió té a veure amb l'eliminació de totes les barreres del joc, de l'aprenentatge i de la participació de tots els infants.

1.5. Llarg camí cap el canvi educatiu

Com he comentat anteriorment, per poder arribar a un sistema educatiu inclusiu queda un llarg camí ja que segons uns estudis presentats per la Confederació Espanyola d'Associacions de Pares i Mares d'Alumnes (CEAPA) anomenen els aspectes pitjor valorats del sistema educatiu pel que fa a l'atenció a la diversitat:

- “- Excessiva derivació d'alumnat amb NEE a aules de centres d'educació especial.*
- Greus deficiències en la formació del professorat.*
- Incompliment amb la normativa vigent pel que fa a les ratios d'alumnes amb NEE a les aules ordinàries.*
- Negligència de la inspecció per no vetllar pel compliment de la normativa.*
- Inadequada aplicació de la normativa (centres, comunitats autònomes).*
- Falta de compromís per part d'alguns sectors de l'educació”.*
(CEAPA, 2006, citat per Vega, 2008, p.125).

Aquests pares i mares demostren que la realitat educativa encara no està del tot preparada pel canvi. Es poden realitzar canvis en centres i recolzar i fomentar l'educació inclusiva, però la majoria de centres espanyols presenten dèficits tan amb els professionals de l'escola com en l'inspecció.

Els pares i mares no són els únics que han trobat un seguit de punts fluixos pel que fa a l'educació inclusiva d'alguns centres, sinó que un estudi portat per Casanovas (2008), comenta que la majoria de casos de nens amb necessitats educatives especials tendeixen al fracàs escolar perquè no se'ls ajuda suficient quan estan en l'educació secundària i només se'ls presenten cicles formatius com a sortida, i aquests es realitzen en centres d'educació especial.

Que alumnes amb necessitats educatives especials tendixin a aquest fracàs és la conseqüència de les següents dificultats que hi ha en l'àmbit educatiu:

“- Hi ha un gran seguit de dificultats per poder convertir els centres d'educació especial, en centres de recursos i que serveixin com a recolzament per les escoles ordinàries.

- Hi ha un major nombre d'alumnes amb NEE als centres ordinaris que no pas en centres concertats o privats.

- L'existència de diagnòstic tancats que no avarca a un grup d'infants que no entren dins dels esquemes d'alumnes amb NEE i que, per tant, no poden accedir a recursos.

- Hi ha molts pocs alumnes amb NEE que accedeixin a l'Educació Infantil (0-3 anys), quan realment resulta decisiva pel desenvolupament de les capacitats bàsiques.

- L'incompliment de les ratios pel que fa el nombre d'alumnes amb NEE per aula i professor.

- La poca formació rebuda per part dels professors, que aquests deriven als infants amb el personal especialitzat.

- Les poques estones horàries pel que fa a la coordinació entre tutors/professors i especialistes per poder realitzar seguiments, avaluacions i adaptacions curriculars.

- L'escassa resposta educativa diversificada per poder atendre a una gran varietat d'alumnes.

- *L'existència de barreres arquitectòniques i de comunicació, i l'escassa adaptació de transport escolar que no cobreixen la demanda existent.*
- *L'absència de mecanismes que ajudin a homogeneïtzar i a crear una educació de qualitat per tots els infants.*
- *La falta d'informació, formació i recolzament per les famílies amb infants amb NEE que influeix molts cops en la coordinació de tots els serveis (escola, sanitat, serveis socials...) i a la detecció i atenció més avançada.*
- *La falta de plans formatius i actualització del professorat i dels orientadors pel que fa l'atenció a alumnes amb NEE i l'educació inclusiva. (Casanovas, 2008, Citat per Vega, 2008, p. 120-122).*

Actualment desenvolupar una educació de caràcter inclusiu en tots els centres educatius forma part del dia a dia de moltes escoles, però s'ha de tenir en compte que és un camí llarg i gens fàcil, on realment qui té el paper més important no són els professors sinó tota la societat en general. Els mestres que creguin en un model educatiu inclusiu no només seguiran el procés d'ensenyament-aprenentatge dels seus alumnes, sinó que els educaran dins d'un ambient on els valors de respecte i col·laboració seran primordials, i els ajudaran a ser persones actives que poden crear un canvi en la societat real en la que vivim. És important, que la inclusió no se l'entengui només com a una manera d'ensenyar i de conèixer dins d'un centre educatiu, sinó també com el foment de la participació de totes les persones que poden patir qualsevol risc d'exclusió social, i ajudar-les a que siguin persones actives en la societat a la que formen part.

2. AULES INCLUSIVES

2.1. UNESCO i les nou regles d'or

La UNESCO (2001) ha proposat nou regles d'or per a la inclusió als centres i a les aules i l'Agència Europea per al Desenvolupament de l'Atenció a les Necessitats Educatives Especials (2003-2005) dóna resposta pràctica a aquestes regles.

Les tres primeres regles són: Incloure a tots els alumnes; comunicar-se eficaçment a l'aula; eliminar barreres d'aprenentatge i comunicació a l'aula. Les tres primeres regles els hi donem resposta realitzant agrupaments heterogenis a l'hora de treballar a l'aula.

La número quatre i cinc ens diuen que s'han de planificar les lliçons de manera que resultin més efectives per tots i planificar individualitzadament l'accés al currículum d'aula, aquestes tres es responen realitzant un ensenyament eficaç i realitzant programacions individuals.

Seguidament, venen la sis, la set i la vuit, que són: donar ajuda personal i individual als alumnes de l'aula; utilitzar suports específics; controlar el comportament de tot l'alumnat a l'aula.

Finalment, i per concloure aquestes regles, la novena diu: Treballar en col·laboració a l'aula. Aquesta última fa referència a treballar partint de l'aprenentatge cooperatiu, realitzar una resolució dels problemes de manera cooperativa i realitzar un ensenyament cooperatiu.

2.2. Aules inclusives: El mestre de suport

“Entenem que per aules inclusives ens referim a aules on tots i totes es sentin inclosos perquè reben, dins l’aula, tot el que necessiten per poder realitzar un procés en l’aprenentatge de continguts i valors, i que perceben i comproven que no només la reben sinó que també poden aportar-ne.

Algunes de les eines més potents i imprescindibles que podem utilitzar per a que una aula esdevingui inclusiva són: l’aprenentatge cooperatiu, una bona relació afectiva entre el mestre i l’alumnat, el component lúdic dins del procés d’ensenyament-aprenentatge, i que hi hagi una presència de les llengües maternes a l’aula.” (Morales,...).

Morales no fa referència a un punt que trobo que és bastant important i que Huguet (2006) anomena, el suport d’altres mestres a dins d’una aula, o dit d’una altra manera, treballar amb més d’un mestre a l’aula. Perquè pugui ser-hi ha d’existir una bona relació entre professorat i la clau són les interaccions, els intercanvis d’informació, el respecte i el treball cooperatiu entre professorat. Huguet anomena els següents canvis que poden haver-hi, dins de diferents nivells, quan hi ha suport dins d’una aula:

- A nivell institucional: aprenentatge entre iguals, més interacció i suport entre el professorat, resolució de problemes, potencia la coordinació i la col·laboració, i afavoreix la innovació i la millora de les aules.
- A nivell d’aula: canvis metodològics, planificació conjunta de les sessions, prevenció i detecció de dificultats a l’aula, i interacció entre els dos mestres dins i fora de l’aula.
- A nivell de l’escolar: Inclusió, sentir-se un més dins i fora del grup, afavoreix l’autonomia i l’aprenentatge en entorns ordinaris, no delegació en l’especialista per part del tutor o tutora i dels altres mestres, i més coneixement compartit per part del professor.

2.3. Aules inclusives: l'aprenentatge cooperatiu

Per tant, les bones relacions entre mestres, i alumnes i mestres, més el joc dins el procés ensenyament aprenentatge, més l'aprenentatge cooperatiu, més el suport a l'aula, haurien de ser els puntals fonamentals per a poder aconseguir una escola per a tothom.

Pujolàs (2002), anomena les condicions per a que existeixi i hi hagi una escola per a tothom, aquestes són:

- “- Programar perquè tothom pugui aprendre: la personalització de l'ensenyament i l'aprenentatge.
- Fomentar l'autonomia de l'alumnat: els mecanismes de corregulació i autoregulació dels aprenentatges.
- Organitzar el treball a l'aula de manera que puguin aprendre junts alumnes diferents: l'estructuració cooperativa de l'aprenentatge.”

Anteriorment, hem comentat que perquè hi hagi una educació inclusiva a educació infantil, és important que hi hagi una participació de tots els infants, ja sigui en la participació de jocs o a l'hora de realitzar una activitat on l'infant exposi coneixements. Per a poder fomentar aquesta participació hi ha diferents tipus d'ensenyaments, però el més important d'ells és l'aprenentatge col·laboratiu.

Segons Monge (2009), la formació de grups d'aprenentatge col·laboratiu es considera una eina fonamental de la pedagogia inclusiva i impulsor de la igualtat d'oportunitats de totes les persones, mitjançant l'utilització d'activitats que permeten la participació, fomenten la col·laboració i suscitaven la interdependència positiva en la trobada de metes i objectius d'aprenentatge comuns, tenint en compte l'aprenentatge autònom. També garanteix els principis d'igualtat i equitat en el procés d'aprenentatge, respectant la diversitat i assumint les diferències com una oportunitat d'aprenentatge. Dóna a

l'aprenentatge un paper socioconstructiu, en el que el respecte, la solidaritat i la tolerància cap al demés, són valors inherents del procés.

L'aprenentatge col·laboratiu, a més a més de crear un gran impacte i qualitat de l'ensenyament, busca adaptar tasques i activitats que són assignades a diferents grups, així com personalitzar les expectatives, les exigències i criteris d'avaluació per a cada una d'elles, d'acord amb el ritme i l'estil d'aprenentatge, així com la diversitat d'interessos, experiències i característiques presents en els membres de cada grup de treball.

L'aprenentatge cooperatiu o col·laboratiu impulsa tècniques que garanteixen el respecte i la tolerància cap a la diversitat, la igualtat d'oportunitats educatives i un aprenentatge de qualitat per a totes les persones que formen part de la comunitat. A més a més, fomenten la participació fent que tots els infants tinguin una millor autoestima i fa que els infants assumeixin uns càrrecs i responsabilitats, això farà que els alumnes aconseguixin els objectius d'aprenentatge proposats.

Hi ha diferents tipus d'aprenentatges que fan referència a treballar en petit grup i fomentar l'educació inclusiva: l'aprenentatge col·laboratiu, l'aprenentatge cooperatiu, l'aprenentatge dialògic, o l'aprenentatge interactiu.

“- Aprenentatge cooperatiu: aprenentatge mitjançant petits grups amb uns objectius comuns d'aprenentatge, facilitat la participació i visualitza el docent com un mediador.

- *Aprenentatge dialògic: mitjançant interaccions que permeten un diàleg reflexiu i que el seu resultat és una transformació de la realitat social.*
- *Aprenentatge interactiu: aprenentatge amb el qual s'utilitzen les noves tecnologies com a nous entorns de comunicació i noves maneres d'interacció” (Monge, 2009, p.3)*

Els principis que comparteixen aquests aprenentatges són els següents:

- El diàleg
- Les interaccions positives
- La cooperació
- El sentiment de comunitat
- L'aprenentatge compartit
- Igualtat d'oportunitats
- Assumir metes realistes dels aprenentatges

La col·laboració i el treball en equip promouen la construcció de coneixement mitjançant situacions de diàleg obert que aporten reflexió i, per tant, canvis en les estructures del pensament dels alumnes.

Fomenta desenvolupament de les competències socials, personals i cognitives mitjançant tècniques de treball en grup que promouen experiències d'aprenentatge significatives.

En canvi, Calzadilla (2002, p.6) diu que tots els procediments grupals han de partir de l'acceptació legítima de cada integrant, a fi de que es puguin arribar a nivells de comunicació i confiança acceptables, amb els que es pugui donar i rebre recolzament i resoldre de manera assertiva els conflictes que es poden anar presentant en les relacions humanes, per poder prendre decisions conjuntes que afavoreixin la consolidació de l'equip.

3. LA VEU DELS INFANTS

Quan diem “la veu dels infants” ens referim a l’opinió i el punt de vista que els infants poden tenir sobre la qüestió que s’estigui investigant. En aquest cas, ens agradaria saber quin és el seu punt de vista sobre la inclusió, com la viuen i si podem extreure informació per a millorar-la.

Kyriaki Messiou anomena a Roaf (2002) quan parla sobre la veu dels infants, aquest considera que aquesta idea de donar valor al pensament dels alumnes es relativament nova. Aquest punt de vista, si es escoltat pels professionals, pot presentar una millora en l’experiència educativa i desenvolupar un millor grau de comprensió dels mestres cap els alumnes. Aquesta idea considera com un moviment amb un gran potencial.

La veu dels infants està molt present en estudis actuals que fan referència a diferents àmbits com són l’educació en general i l’educació inclusiva, com també es present en el camp de la psicologia del desenvolupament.

Messiou també comenta que Ainscow (1999) fa referència a la veu dels infants com les veus amagades, i que si aquestes fossin escoltades podrien ajudar a crear i millorar el desenvolupament d’aules i centres inclusius.

4. METODOLOGIA EMPRADA

El tipus d'investigació que realitzo per poder dur a terme aquest treball, és una investigació de tipus qualitatiu. Els mètodes d'investigació qualitativa intenten aprendre, per una banda les formes simbòliques en que es desenvolupen les accions socials, ja que el món social està construït amb significats i símbols. El disseny qualitatiu es caracteritza per deixar obertes totes les possibilitats en la investigació i, per això, els objectius són els que marquen el procés de la investigació. Aquest paradigma fa èmfasis a la descripció i comprensió interpretativa de la conducta humana, en el propi marc de referència de l'individu o grup social que actua. (Brunet, Pastor i Belzunegui, 2002)

Aquesta investigació qualitativa té un caràcter etnogràfic. L'etnografia és un mètode d'investigació qualitatiu que consisteix en observar algunes pràctiques de grups humans i poder participar en elles contrastant el que els individus observats diuen amb el que fan. Per poder dur a terme aquest mètode d'investigació hauré d'anar acord amb els objectius proposats.

La investigació està marcada per tres objectius i per poder respondre a ells i realitzar una investigació completa, hauré de realitzar entrevistes la tutora de la classe assignada, a la directora del centre i a la mestra de la USEE, descriure alguns punts dels documents de centre que facin referència a la inclusió, i unes observacions descriptives dels comportaments dels infants de l'aula assignada.

Les entrevistes són unes estratègies per obtenir informació en una investigació social, per tant, segons Brunet; Pastor i Belzunegui (2002) ens permeten recollir aquesta informació sobre esdeveniments i aspectes subjectius de les persones. Per poder definir el tipus d'entrevistes que hem realitzat ens guiarem segons el grau d'estructuració, el grau de directivitat i el nombre de participants. Les entrevistes realitzades a la directora del centre, a la tutora de la classe de P-5 i a la mestra de la USEE de l'escola tenen un caràcter no estructurat, ja que deixava una certa llibertat d'iniciativa a la persona entrevistada i eren preguntes totalment obertes; dins d'aquest grau, podem catalogar l'entrevista dins de la modalitat d'entrevista focalitzada perquè la llista de qüestions estava focalitzada a un problema social prèviament escollit i que es vol estudiar. Eren

entrevistes dirigides i individuals, aquests mestres es van entrevistar per separat i individualment.

Les observacions que es van dur a terme al centre, són de tipus descriptiu, ja que l'observació descriptiva és *“una tècnica d'investigació sociològica independent, i el seu objectiu és més específic en la mesura que intenta comprovar una hipòtesis formulada prèviament, (...) però, generalment, no necessita establir una hipòtesi específica prèvia; pot ser suficient especificar els aspectes de camp d'observació que són objecte d'estudi o també especificar les variables sobre les quals es pretén obtenir informació”*. (Brunet; Pastor; Belzunegui, 2002, p.301). L'observació de camp és una de les principals tècniques de recollida de dades per conèixer el context i les actuacions de les persones implicades.

També es va realitzar un anàlisi de documents, es va extreure del projecte educatiu de centre (PEC) tot allò que fa referència a la inclusió, al treball cooperatiu i a l'atenció a la diversitat.

El primer objectiu que ens vam proposar va ser *“descriure l'organització educativa de l'escola a fi de que sigui inclusiva”*, per donar resposta a aquest primer objectiu, es van realitzar la entrevista a la directora del centre i es va extreure del projecte educatiu de centre (PEC) la informació necessària.

El segon objectiu plantejat és *“descriure les mesures d'atenció a la diversitat que es porten a terme a una aula per tal de que hi pugui participar també un infant amb necessitats educatives especials”*. Per aconseguir-ho se'm va assignar una aula del curs de P-5 on hi ha un infant que presenta greus problemes i necessitats educatives especials (NEE), i que requereix del servei d'USEE. Descriuré l'organització d'aquesta aula i la resposta educativa que els mestres donen tan a l'alumne amb NEE com als seus companys, partint d'unes observacions descriptives realitzades a aquesta aula de P-5 i unes entrevistes fetes a la tutora de l'aula i a la mestra d'USEE que treballa amb aquest alumne.

I el tercer objectiu, *“conèixer i valorar com viuen aquest procés els infants de l'aula assignada”*, es van realitzar unes entrevistes en petit grup (cinc infants) de tipus no dirigides, d'aquesta manera semblava més una conversa que una

entrevista, perquè els infants es sentissin còmodes i poguessin respondre a les preguntes que se'ls realitzava.

5. RESULTATS

5.1. L'ESCOLA SELECCIONADA: INCLUSIÓ, ORGANITZACIÓ I METODOLOGIA

L'escola escollida és un centre públic d'una de les comarques de la Catalunya central. Hem escollit aquesta escola perquè es troba en una comarca on mai hi ha hagut centres d'educació especial i, per tant, sempre que els pares dels infants amb necessitats educatives especials han volgut, han portat els seus fills a les escoles ordinàries. Per això, l'escola seleccionada ha de treballar amb una metodologia on es fomenti l'educació inclusiva.

La ciutat d'aquesta escola té uns 9.343 habitants, on el col·lectiu nouvingut el forma el 19% d'aquesta xifra. En aquesta ciutat es concentren habitants de 43 nacionalitats diferents.

5.1.1. L'inclusió a l'escola seleccionada

L'escola escollida acull a l'alumnat de la seva ciutat i dels pobles de la seva comarca que no tenen escola, i també d'alguns altres municipis.

Quan es parla d'inclusió a les escoles d'aquesta comarca, la directora del centre esmentat que, en aquest aspecte, aquesta comarca ha estat avantatjosa, ja que no hi ha hagut mai existència de centres d'educació especial, per tant no es feia estrany trobar-se alumnat amb necessitats educatives especials dins de les aules. *“Tots els nens de la mateixa zona, siguin com siguin, que vagin a la mateixa escola. De la mateixa manera que podem anar al parc o de passeig. I dins a l'escola, com que tots som diferents, hem d'intentar fer un menú que ens el puguem menjar tots.”*¹

¹ Entrevista a la Directora del centre. Annex 2.1. p.10

A més a més la directora continua dient que *“és una lluita que ve de molts anys i de molta gent que hi ha treballat i de molts equips directius, molts claustrats de mestres que han cregut que els nens han d'anar a l'escola del seu poble, per tant, ara fa deu anys que tenim USEE i això ens ha ajudat, i ha volgut dir més recursos per poder atendre aquests nens amb dificultats. No és un canvi, sinó un procés que al principi va començar gràcies a agrupacions de pares.”*²

En aquest sentit, a més, el PEC (projecte educatiu de centre) de l'escola, aquesta es defineix com una escola catalana, pública, laica, inclusiva, acollidora, plural i participativa. Una escola inclusiva, acollidora i plural que no fa discriminació per raó d'origen, sexe, capacitats físiques i intel·lectuals, i que atén la diversitat dels alumnes segons les seves necessitats.

Tal i com diu la documentació del centre, *“l'escola acull alumnat divers en tots els aspectes. Aquesta diversitat es viu com una riquesa que permet que tots els membres de la comunitat educativa siguin sensibles i respectuosos amb la diferència. L'escola vol oferir l'oportunitat de desenvolupar les seves potencialitats a tots els nens i nenes. Un dels mitjans per atendre la diversitat amb necessitats educatives especials greus i permanents”*.³

Per tant, la directora recolza la documentació del centre dient *“Els grups classe sempre són heterogenis. El primer repartiment es realitza amb els nens que arriben a P-3, a 1er primària es tornen a barrejar i de 4t a 5è un altre cop”*.⁴ També afirma que *“La inclusió a educació infantil és més fàcil perquè els infants tenen més semblances entre ells i curricularment encara no hi ha grans diferències d'uns als altres. També hi ha la sort que, per exemple a P-3 hi ha moltíssim suport i així podem descobrir moltes més coses i respondre millor a elles. Són els grans descobridors”*.⁵

² Entrevista a la Directora del centre. Annex 2.1. p.10

³ Projecte Educatiu de Centre. Annex 1 p.2

⁴ Entrevista a la directora del centre. Annex 2.1. p.10

⁵ Entrevista a la directora del centre. Annex 2.1. p.10

- **Atenció a la diversitat: Unitat de Suport a l'Educació Especial de l'escola**

Aquesta escola *“té dues aules d'USEE (Unitat de suport a l'educació especial): una dedicada a nens pluridiscapacitats (molt limitats motriument) amb necessitats d'EMS (estimulació multisensorial). I l'altra dedicada a nens amb característiques d'USEE però no tan afectats motriument, i que poden tenir accés fàcil al currículum ordinari. El personal que l'atén són mestres d'educació especial i personal de suport educatiu. Entre les dues aules d'USEE atenen a nou nens que formen part del seu centre. Aquesta USEE, per acord amb els centres implicats, EAP i Inspecció, també dóna suport a l'alumnat de les característiques esmentades escolaritzats en una altra escola de Solsona.”*⁶

La mestra de la USEE diu *“Jo només atenc a 5 nens amb NEE perquè tinc reducció de jornada, però normalment eren 6. En una USEE es compta normalment uns 7 nens per mestre, però jo només porto els casos que fallen motriument per comoditat a l'hora de coordinar-se amb la fisioterapeuta”*.⁷

Quan entra un nen/a a la USEE ja està diagnosticat. Són casos molt greus ja venen diagnosticats per l'EAP (equip d'assessorament i orientació psicopedagògica), i quan l'infant està a l'escola bressol ja es comença a preparar el que l'infant necessitarà, això ho decideix l'EAP, que ho pacta amb el centre, equip directiu i la USEE, però al final és l'EAP el servei que ho acaba decidint tot.

La mestra de la USEE afegeix: *“Quan arriba l'infant, a vegades t'adones de que el dictamen és una cosa i les expectatives són unes altres. També hi ha nens que no han anat a la bressol o que pediatria no s'ha adonat de res, i llavors arriba un nen al centre i ens trobem amb un alumne d'USEE que havia passat desapercebut”*⁸

⁶ Projecte Educatiu de Centre. Annex 1 p.2

⁷ Entrevista Mestra de la USEE. Annex 2.3. p.21

⁸ Entrevista Mestra de la USEE. Annex 2.3. p.21

De tant en tant, la mestra d'USEE va a les classes de P-3 i va observant a veure si hi ha algun cas que a les tutores els cridi l'atenció.

- **Atenció a la diversitat: Alumnes nouvinguts i pla d'acollida**

El pla d'acollida que el centre ofereix als alumnes nouvinguts descriu és personalitzat a cada cas i comença per:

- Una entrevista a la família i s'ensenya l'escola i els serveis que ofereix. Si es necessari es demana un traductor o un mediador que derivarà dels serveis socials.
- Una avaluació inicial per conèixer el seu nivell de competències bàsiques.
- Un cop adscrit el seu curs, se li farà una rebuda acollidora per part dels companys de classe i del seu tutor. Se li nomenarà un company acollidor que li farà de guia mentres ho necessiti. Es realitzaran activitats de tutoria per conèixer millor l'infant i els seus companys.

Respecte a l'organització de l'escolaritat es tindrà present que:

- L'alumne/a ha d'anar adquirint el domini de la llengua catalana en totes les situacions. Es realitzarà un horari d'aula d'acollida que no interfereixi amb les hores d'esbarjo, educació física, música, plàstica, ni amb activitats que facilitin la comunicació amb els seus companys.
- S'elaborarà un Projecte Individual Intensiu consensuat amb el tutor i els diversos especialistes i es farà un seguiment en les CAD.
- Facilitar l'adaptació i integració de l'alumne a la dinàmica de la classe.

El professorat implicat a l'ensenyament-aprenentatge de l'alumnat nouvingut empra unes orientacions específiques com ara estratègies lingüístiques, metodològiques (autonomia, treball cooperatiu...), emocionals (tenir en compte el dol migratori, autoestima...).

A més, es realitzaran activitats interculturals per tal de veure's valorat en la seva cultura, costums i coneixements, així com per facilitar l'aproximació amb

els companys. I s'aplicaran estratègies organitzatives, modificació horària, currículum i revisió per tal d'afavorir la seva integració escolar i l'aprofitament dels seus estudis.

Hi ha dos plans d'acollida diferents, per:

- Alumnes que desconeixen les dues llengües oficials
- Alumnes que són de parla hispànica (sud-americans)

Altres maneres d'atendre la diversitat: grups de reforç, grups flexibles lectura tutoritzada, desdoblaments de grup, comissions de CAD i Convivència, suport de serveis educatius externs i confecció de Plans Individualitzats.

5.1.2 Organització del centre: Personal docent i la seva convivència, el mestre de suport i l'equip directiu

El personal docent del centre el formen mestres d'educació infantil, d'educació primària, d'educació física, educació especial, els especialistes de música i d'anglès, la mestra d'audició i llenguatge, l'educadora d'educació especial, les tècniques d'educació infantil i les auxiliars d'educació especial.

Per tal que hi hagi una bona convivència entre tot aquests professionals i una bona coordinació, sovint es fan enquestes entre els mestres, a part de totes les reunions (claustres, cicles, comissions, etc) per avaluar i proposar millores en la convivència del centre, ja sigui a mida de personal docent com a mida d'alumnes. La directora afegeix: *“Una de les coses que apareix en aquestes enquestes i que tothom coincideix és en el bon ambient i clima que hi ha entre tots els mestres. I quan arriba una persona nova al centre se li dóna un quadernet què cal saber, mestres i què cal saber: nens. La coordinadora de cicle ha d'estar pendent de la persona que arriba nova”*.⁹

La importància dels mestres de suport es fonamental en el dia a dia del centre. *“El mestre de suport té una gran importància, els hem repartit i destinat a*

⁹ Entrevista a la directora del centre. Annex 2.1 p.10

educació infantil molt ben repartit, i a la primària els enfoquem a dues coses: les hores de català i mates, per assegurar les matèries instrumentals, i lectura tutoritzada".¹⁰ El mestre de suport realitza la seva tasca dins i fora de l'aula.

Treballen a partir d'un equip directiu expandit, que són reunions de coordinació que es fan setmanalment i hi ha la coordinadora de cada cicle. Per tant, les coordinadores de cada cicle més l'equip directiu van marcant les directrius de l'escola. *"L'equip directiu ha de funcionar, realment, com un equip i cadascú te la tasca que li pertoca. Has de poder actuar com un equip potent perquè es pugui donar resposta a aquesta societat. Per tant, les decisions que es prenguin han d'estar aprovades mínim per tres persones"*.¹¹ A l'hora de prendre decisions educatives sobre una etapa concreta (educació infantil, cicle inicial, cicle mitjà i cicle superior) volen saber les opinions i els consells dels professionals que treballen dins de les etapes, per evitar prendre males decisions. Per tant, aquest sistema els ajuda a poder atendre millor a totes les etapes educatives i així poder ajudar als alumnes del centre a respondre davant d'una societat tan canviant com l'actual. En definitiva, és un equip directiu inclusiu i que respon a la definició que en fan Marcelo i Esteberanz (1999).

5.1.3 Metodologia de centre: l'Aprenentatge cooperatiu

L'escola té molt clar que en una escola inclusiva s'ha de treballar en equip i aquesta metodologia ha d'estar present en tots els nivells, d'aquí la importància que dóna al treball cooperatiu i que l'integra com a recurs metodològic per tal que els alumnes aprenguin a cooperar per avançar.

"El treball cooperatiu és una proposta molt interessant, vam fer una aposta molt important amb el treball cooperatiu i quan es feia la sisena hora es treballava d'una manera més rigorosa i ara sense la sisena hora hem hagut de retallar-la. Però, tot i així intentem que formi part de la vida del dia a dia.

¹⁰ Entrevista a la directora del centre. Annex 2.1. p.10

¹¹ Entrevista a la directora del centre. Annex 2.1. p.10

*S'intenta treballar amb aquesta metodologia a tots els cursos, durant uns anys hi ha haver la comissió del treball cooperatiu, però quan van retallar la vam abolir".*¹²

La directora de l'escola, comenta que la inclusió a educació infantil és més fàcil perquè entre alumnes encara no hi ha moltes diferències entre ells pel que fa a temes més curriculars. És una etapa idònia per treballar en equip i començar a fer els infants responsables amb càrrecs, d'aquesta manera els alumnes poden sentir-se valorats i, així creant una bona autoestima.

5.1.4 Relació família i escola

No totes les decisions estan aprovades només pels professionals que treballen al centre, sinó que la veu dels pares també és important. A part de l'existència de l'AMPA, alguns pares intenten reunir-se per poder comentar alguns aspectes i proposar què els sembla bé i què no.

*"Els pares es reuneixen per debatre temes i després fer-los saber al consell escolar. L'AMPA. L'època que hi havia més diners es feien tallers pels pares (cosir, cuina...) i així fer-los sentir que formaven part del centre, però amb les retallades s'ha deixat de fer".*¹³

¹² Entrevista a la directora del centre Annex 2.1. p.10

¹³ Entrevista a la directora del centre. Annex 2.1. p.10

5.2. LA CLASSE DELS DRACS: EL CAS D'EN PAU I LA METODOLOGIA D'AULA

5.2.1. Organització d'aula

L'aula assignada és una de les classes de P-5, la formen vint-i-un nens entre ells el Pau, un nen amb greus problemes i necessitats educatives especials que requereix del servei d'USEE i, per tant va sempre acompanyat d'una vetlladora que l'ajuda. En Pau és un nen de 7 anys i va a la classe de P-5, quan anava a l'escola bressol, l'EAP i el professorat del centre, van considerar adient que repetís P-2. És un nen que es desplaça a partir del gateig però comença a fer esforços per caminar. Actualment, en Pau aguanta recte el tronc muscular i això a facilitat els seus desplaçaments amb el WALKER¹⁴ i ja pot seure en cadires normals, com els altres alumnes. És comunica a partir d'algunes estereotípies (eh, eh; oh, oh; mmmm)¹⁵ i per demanar quelcom a algú s'apropa i pica amb la punta dels dits. En Pau experimenta a partir del so i del tacte, sempre que explora objectes els pica amb les puntes dels dits, i si vol alguna cosa d'algú, pica a la persona amb la punta dels dits. Si s'enfada es mossega, crida o s'asseu a terra corbat endavant i mirant al terra. Si perd interès per la persona que està parlant amb ell o per la cosa que està fent, l'abandona i es dirigeix cap a la porta. La seva obsessió són totes les portes de les aules i passadissos i l'ascensor de l'escola.

Els alumnes de la classe dels Dracs estan organitzats per grups de 5-6 nens. Aquests grups són la taula blava, la taula verda, la taula vermella i la taula groga. En aquesta última taula és on també seu en Pau, l'alumne amb NEE, conjuntament amb altres companys. Està assegut en aquesta taula perquè està situada en l'espai més ample de la classe, d'aquesta manera es pot moure amb

¹⁴ Foto del caminador del Pau. Annex 4.1. p.46

¹⁵ Pla individualitzat d'en Pau. Annex 5 p.52

la seva cadira, pot tenir tot el material a l'abast i la vetlladora pot seure al seu costat. (annex fotos lloc pau)

Segons la tutora, a l'aula es respira un bon ambient i en Pau està molt ben inclòs al grup, se'l considera un nen més de tot el grup. Mai hi ha hagut problemes entre ell i els seus companys, que en tot moment l'ajuden. A l'aula s'intenta treballar respectant i acceptant les diferències de tothom i es viuen sempre amb la màxima normalitat, partint sempre del que ja saben tots els infants i extreien el que es pot aprendre de tot allò que és diferent. Les estones del "bon dia" i del pati són idònies per fomentar les bones relacions entre els alumnes i crear bons vincles per poder tenir una bona convivència a l'aula i al centre. *"És respira un bon ambient dins aula, mirar que tots es relacionin una mica amb tots, valora'ls molt positivament, i en comptes de renyar s'ha d'avisar i que siguin ells mateixos els que vegin que no ho estan fent de la millor manera. S'autocontrolen."*¹⁶

Majoritàriament, el tracte que tots els alumnes presenten vers als nens amb NEE és bo, però també hem pogut observar que els alumnes passen de l'extrem de sobreprotegir-los a l'extrem de no preocupar-se per ells. *"El sobreprotegeixen massa cara als altres alumnes fins el punt que els companys d'en Pau es barallen amb d'altres nens perquè el deixin passa."*¹⁷

En aquesta situació queda reflectida la sobreprotecció a la que em refereixo, en canvi, alguns cops dins de l'aula els seus companys no prestaven atenció al que feia en Pau, encara que fos una cosa completament diferent de la seva. Entenc aquest comportament com que la presència d'en Pau a l'aula i les seves tasques han passat a formar part de la normalitat i a vegades sembla que els infants no siguin conscients de la seva presència. Però, si en Pau està inquiet, veus com alguns dels seus companys de taula li agafen la mà o l'acaronen, sense que la vetlladora els hi mani. Per tant, quan els seus companys tenen gestos afectius amb ell, demostren que sí són conscients de la seva presència a l'aula, de les seves necessitats i dels seus gustos.

¹⁶ Entrevista a la tutora de la classe dels Dracs. Annex 2.2. p.16

¹⁷ Entrevista a la mestra de la USEE. Annex 2.3. p.21

- El cas d'en Pau

En Pau no té un diagnòstic clar però el CDIAP va dir que tenia microcefàlia, dificultats motrius, i forces trets autistes. No té un diagnòstic clar, per tant parteixen de com és el nen. *“No partim de quin diagnòstic té el nen, sinó que partim de com és el nen, primer el coneixem i a partir d'aquí comencem a treballa”*¹⁸

A mida que ha anat passant el temps i hem observat que en Pau demostra que motriument cada cop pot fer més, ha passat a ser un infant que necessitava una cadira que l'ajudés a aguantar el seu tronc a una cadira amb funcions mínimes, ja que s'aguanta per si sol, intenta posar-se de peu i camina amb el caminador. Per això, cada cop es veu més que tot l'àmbit motriu es va normalitzant, i el que flora i surt a la llum són els trets autistes o components emocionals. La mestra de la USEE diu: *“el Pau no feia res motriument no perquè el seu cos no pogués sinó perquè ell no volia, ja que es veu que té un problema més de malaltia mental com seria l'autisme”*.¹⁹

Per poder treballar amb en Pau, o qualsevol altre nen que requereixi la USEE, es repassa els nivells de competència que l'infant presenta i es parteix de les àrees del currículum, identificant tot el què en Pau pot fer i que se li pot demanar. Per tant, descriuen des de quin punt parteix l'infant. Després es realitza una relació de capacitats que marca el currículum i es posa al nivell que en Pau es capaç de realitzar. Després es creen unes expectatives generals que es volen aconseguir dins l'aula, al pati... I finalment es realitza una programació per realitzar tan a dins de la USEE, al pati o a la classe, mirant què es vol aconseguir, com ho volen realitzar i com ho avaluaran.

Aquest any, amb en Pau, van treballant tot el tema de la comunicació. Han aprofitat les seves estereotípies per crear-ne un llenguatge i poder-se comunicar. S'ha donat significat a les diferents estereotípies i se li ensenyen algunes consignes per poder-se fer entendre, com per exemple: una de les

¹⁸ Entrevista a la mestra de la USEE. Annex 2.3. p.21

¹⁹ Entrevista a la mestra de la USEE. Annex 2.3. p.21

estereotípies d'en Pau és dir "Oh, oh", aquesta expressió se li dóna el significat de que necessita l'adult o de sorpresa de quelcom succeït²⁰. Aquest treball no només servirà perquè ell pugui comunicar-se amb tothom sinó que també ajudarà a substituir, reduir o eliminar les estereotípies més negatives que pot presentar, com per exemple fer-se mal. És fonamental que tots els professionals que estan en contacte amb ell les utilitzin.

En Pau explora els objectes i l'espai en que es troba a partir de copets que va donant, pels objectes i les persones ho fa amb les puntes dels dits, i pels espais amb la part externa de la mà. (annex PI)

Quan ha de realitzar una feina com la dels altres nens, a P-3 en Pau plorava, a P-4 ja no plorava però es queixava, i ara a P-5 es deixa però no mostra cap mena d'interès per la tasca que està realitzant. La vetlladora l'ajuda a fer la tasca i intenta sempre encarar-li la mirada a allò que està realitzant. *"Fas que ell realitzi aquestes activitats perquè ell estigui més inclòs al grup, perquè els altres vegin que ell també fa les mateixes coses, encara que sigui d'una manera diferent. Els treballs plàstics els adaptem cada cop més, ja que la dificultat va en augment."*²¹

Amb en Pau també intenten realitzar aprenentatge cooperatiu, *"Va molt bé amb nens que tenen menys afectació que el Pau amb ells també va bé però es limita a realitzar treball de socialització, ja que els alumnes treballen d'una manera més directa amb el Pau i es demana al vetllador que eduqui als companys de grup perquè ells facin de vetlladors. Però quan es realitzen activitats més plàstiques, les farà però sempre li acaben realitzant els altres. Així ell també es sent d'un grup i que els altres el cuidin perquè es del seu equip"*²²

L'evolució d'en Pau més destacable ha estat dins del camp de la socialització, ara es deixa tocar pels companys i ell també els busca, però si hi van molts

²⁰ Pla individualitzat d'en Pau. Annex 5 p.52

²¹ Entrevista a la tutora de la classe dels Dracs. Annex 2.2. p.16

²² Entrevista a la mestra de la USEE. Annex 2.3. p. 21

nens de cop s'atabala. A P-3 no ho feia i no ho intentava, *“al principi, el Martí no es deixava ni tocar, per tant això feia que encara fos més difícilós apropar-se a ell”*²³.

Els seus companys mai han rebutjat al Pau, *“algun si pot haver apropat mes o menys però mai hi ha hagut rebuig. Quan va començar a P-3, i mida que passava el temps, els companys d'en Pau començaven a demanar perquè no pot fer això, perquè fa això altre... Jo intentava explicar el perquè, però els acabava dient que entre mestres i metges l'ajudem a que ho aprengui a fer”*.²⁴

Ara, que estan a P-5, els companys d'en Pau no es qüestionen res, entenen perfectament com és en Pau i què és el que poden fer per ajudar-lo, saben què li agrada i intenten trobar noves coses que li cridin l'atenció.

A la classe hi ha dos nens que són més sensibles amb en Pau i la mestra intenta que sempre que els canvien de grup, hi hagi un dels dos nens en el grup que d'en Pau

5.2.2. L'aprenentatge cooperatiu a la classe dels Dracs

El treball cooperatiu el van començar a iniciar a P-3, però més que treballar en equip directament, se'ls ensenyava el significat i el valor del treball en equip, s'ensenyava què poden arribar aconseguir junts. Les estones que solen passar treballant en equip són estones que hi ha mig grup classe, i es basen en el treball realitzat entre tots, posar-se d'acord per veure què es realitza, i fer una feina entre tots, per tant podem dir que aprenen a treballar en equip.

A P-3 intenten conèixer el grup i cohesionar-lo, a P4 s'aprenen els valors d'ajudar-se i posar-se d'acord i a P5 ja treballen i s'organitzen amb càrrecs i funcions dins de cada equip, on cadascú ha de desenvolupar el seu rol. Els alumnes amb més dificultats estan sempre ajudats pels altres, i la mestra va guiant als infants.

²³ Entrevista a la tutora de la classe dels Dracs. Annex 2.2. p.16

²⁴ Entrevista a la tutora de la classe dels Dracs. Annex 2.2 p.16

A pàrvuls els nens aprenen què és treballar en equip i a primària ja hi treballen. Quan un grup té problemes per treballar junts la mestra intervé i els hi dóna pistes de com solucionar-ho (dir al company això no m'ha agradat...). S'ha d'intentar que ells vagin resolent els conflictes que puguin sorgir, primer intentarem que els dos infants aprenguin a treballar junts abans que separar-los i intentar evitar el major nombre de conflictes possibles.

A l'aula hi ha diferents grups per a cada tasca o treball a realitzar, els infants ja coneixen a quin grup pertanyen en cada moment del dia, que són diferents equips. Normalment sempre intenten realitzar activitats en grup a nivell de taula, però quan arriba l'hora dels grups de treball, cada infant té un grup diferent, o quan és l'hora dels racons de joc, tornen a variar de grup i, per tant de companys.

Durant l'estona que dediquen als grups de treball, cada infant del grup té un càrrec. Cada grup té una funda per guardar les targetes dels noms dels components amb el càrrec que li corresponent a cadascú. Dins d'aquestes fundes s'hi guarden les tasques que han realitzat, i un full on enganxen el segell del grup confirmant la realització de l'activitat. Aquest segell és un dibuix que un dels nens del grup va realitzar i que va sortir escollit entre tots els components del grup. Com també van realitzar l'elecció del nom dels grups.

Les mestres comenten que encara que en Pau no pugui realitzar les tasques proposades, el treball cooperatiu li serveix perquè continuï treballant la socialització i vagi acorant les seves maneres de comunicar-se. Totes les mestres que han treballat amb ell han dit que des de que va arribar al centre ha tingut una evolució dins l'àmbit social immens, a P-3 no es deixava tocar, i ara si els seus companys el veuen nerviós es deixa tocar, agafar de la mà, o fins i tot li diuen que es tranquil·litzi. No només són els seus companys que el busquen, sinó que ha arribat un punt en que el Pau busca els seus companys i mostra afecte i comunica, en aquell moment i de la seva manera, que els necessita. Aquestes situacions eren les que més valorava quan estava d'observadora a l'aula.

5.3. ELS ALUMNES DE LA CLASSE DELS DRACS

5.3.1. L'ambient que es respira a l'aula

Els alumnes d'aquesta classe són dinàmics, els agrada aprendre i estan sempre disposats a fer tasques²⁵. Això queda descrit en algunes observacions dels annexos, troben alguna cosa per fer encara que la mestra els proposi d'anar a descansar a la catifa.

És una classe on s'atén la diversitat i tots els infants tracten les diferències amb molt de respecte, tan sigui per qüestions de cultura com de malaltia²⁶. Hi ha infants que segueixen la cultura catalana, infants que segueixen les cultures dels països d'on són originaris els seus pares i un alumne amb necessitats educatives especials. L'ambient que es respirava a l'aula era de respecte i harmonia, si sorgien conflictes ho comentaven a la tutora i ella els proposava que primer ho parlessin entre ells, i normalment els acabaven resolent. L'avantatge que té aquest curs és que han tingut la mateixa tutora des de P-3 i tots els alumnes coneixen la mestra, i ella a ells. Que els tingues des de P-3 ho he vist com un avantatge perquè ella mai va haver d'avisar a ningú si hi havia aldarulls, entre tots es controlaven i s'havien perfectament què podien fer i què no.

Pel que fa al comportament dels infants vers en Pau, el tenen com un company més, encara que a vegades vagi a la USEE. Els companys d'en Pau van tenir l'oportunitat de poder veure la USEE i tots els seus materials quan en Pau va ser el protagonista de la setmana. Quan ha de realitzar alguna tasca plàstica amb el grup, els seus companys, guiats per la vetlladora, ajuden a en Pau, i si ell ha de realitzar una tasca diferent els companys d'aula demanen què fa i perquè, i sempre ho accepten.

²⁵ Observacions realitzades a la classe dels Dracs. Annex 3 p.34

²⁶ Observacions realitzades a la classe dels Dracs. Annex3 p.34

Durant l'estona del "Bon dia" es posen dues cançons, primer la de la classe i tots els nens ballen, i després el Pau posa la cançó que escoltaven a P-3 i que li agrada molt. Tots els seus companys canten la cançó que al Pau li agrada. Els nens d'aquest curs també saben quines coses li agraden i quines no, i quan és l'hora del pati, alguns nens de la classe es dediquen a passejar en Pau amb la seva cadira i a cantar-li cançons.²⁷

La tutora dels Dracs intenta escoltar-los cada dia després de marxar, al migdia i a la tarda, demana en veu alta si algun nen té alguna cosa per explicar a la classe²⁸. En canvi, a nivell de centre, la directora va admetre que no ho realitzen tan com voldrien, i que és una tasca en la que han de treballar molt més.

5.3.2. Què pensen els Dracs de la seva escola

A tots els nens de la classe els agrada la seva escola, els espais que té, sobretot la seva classe i el pati, les festes que s'hi realitzen, les mestres que tenen, l'estona de menjador, entre d'altres coses.

Quan es va entrevistar als infants i se'ls va demanar quina tasca els agradava més fer i com els agradava fer-la, quasi bé la meitat dels alumnes em van comunicar tasques o activitats bastant individuals, com ara retallar, fer quadernet o fer grafisme i cal·ligrafia, i que els hi agradava fer-ho sols. Tot i que els alumnes comentessin que els agradava treballar amb els companys de la taula, pocs van anomenar activitats en parella o racons de treball o de joc. Per tant, podem dir que els agrada treballar en equip i tenir càrrecs però també els agrada realitzar coses per si sols. Només els nens de la taula vermella ens van comunicar que els agradava treballar en equip i realitzar feines en grup. Aquest grup de nens va deixar bastant clar que amb els nens de la seva taula treballaven molt bé, però quan s'havien de fer racons de joc, preferien anar a jugar amb d'altres nens que no eren de la seva taula. Tots els altres grups,

²⁷ Observacions realitzades a la classe dels Dracs. Annex 3 p.34

²⁸ Observacions realitzades a la classe dels Dracs. Annex.3 p.34

taula groga, taula blava i taula verda, apareixien, d'entre dos i tres nens que preferien fer tasques sols.

Algunes de les coses que van respondre quan se'ls va demanar què els agradaria que hi hagués a la seva escola o què els agradaria que s'hi fes, van sortir treballar o fer alguna activitat amb els alumnes de primària, com ara estones de lectura, que els pares vinguessin a l'escola a explicar de què treballen, en el cas de que alguna família no tingués feina podrien venir a explicar plats culinaris o tradicions del seu país o poble d'origen.

Pel que fa en Pau, només la taula del grup que forma part en va parlar. Van comentar que el cuidaven i que la vetlladora els ensenyava com fer-ho, i que els agrada passejar-lo, cantar-li cançons i que formi part del grup.

6. INTERPRETACIÓ DELS RESULTATS

La inclusió no la consideren un canvi, sinó un procés que hi ha sigut sempre gràcies a les lluites constants de grans professionals i d'agrupacions de pares. La directora del centre, resumeix l'educació inclusiva amb la següent frase: Si tens un fill, porta'l a l'escola. Aquesta frase tan simple està plena de significat i dóna resposta i resumeix totes les definicions aportades al treball com són les de Stainback (2001), Huguet (2006) i Pujolàs (2002) que expressen el dret que tenen tots els infants d'anar a l'escola sense rebre cap mena de distinció ni discriminació, de que hi hagi aules plenes de diversitat com la que hi ha en la realitat social que es viu actualment i que aquesta es celebri i es gaudeixi.

La inclusió no només es viu i hi és present per la importància i el respecte de totes les cultures que hi ha al centre, sinó que també per la convivència que hi ha amb els infants amb necessitats educatives especials. A part de tenir tots els serveis que puguin requerir i de la bona coordinació que hi ha de tots els professionals que els atenen, també es veu com els altres nens i companys, tan de la classe d'aquests infants com de l'escola en general, els cuiden, els valoren, els respecten i els tracten com a un alumne més del centre.

Tots els professionals que conviuen en aquest centre són els encarregats de transmetre tots aquests valors. La tutora del curs assignat, hem pogut comprovar, que respon d'una manera molt positiva a tenir diversitat i alumnes diferents a l'aula. Això queda descrit en les explicacions de situacions d'aula que hi ha descrites en les observacions que vaig realitzar dins d'aquella classe. Aprofita tots els moments possibles per poder fomentar la bona convivència dels alumnes i el respecte, la resolució de conflictes i el foment de l'autoestima perquè existeixi una bona acceptació de tothom dins del grup. Com comenta Pujolàs (2002), *"a l'escola tothom s'hi ha de trobar bé i segur"*.

Com que ja fa anys que es coneixen tots, només van aparèixer preguntes sobre en Pau a P-3, després la mestra ja explicava el perquè de les coses que feia en Pau. Entre la tutora i la mestra d'USEE, que aquesta segona també anava a la classe a explica'ls-hi algunes coses, han realitzat una bona feina i s'ha creat un ambient a l'aula de respecte cap en Pau i cap a tots els

companys. Els alumnes d'aquesta classe entenen perfectament que tots som diferents i que entre ells s'han d'ajudar. No només vigilen pel benestar d'en Pau, sinó que també vetllen pel benestar de tots els companys. Com comenta Huguet (2006) dins d'una comunitat educativa han de tenir present que la societat està plena d'una diversitat que s'ha d'entendre com una font de riquesa cultural, i per tant l'escola ha d'atendre a tots els canvis socials que es presentin, ja que l'escola socialitza i ha de crear persones actives de la societat en que es visqui.

Perquè hi hagi un bon clima a l'escola tot el personal docent com no docent ha de transmetre els valors que vol que els infants apliquin a les situacions del dia a dia, per tant ells també han de conviure, dins de la comunitat que forma l'escola, amb respecte vers als altres professionals i així poder treballar en equip. Segons Huguet (2006) comenta que és important que els professionals treballin cooperativament, basant-se amb el respecte, l'intercanvi d'informació i les bones interaccions perquè creen bones relacions. Aquests factors són claus perquè hi hagi una bona convivència i així es pugui transmetre als infants de l'escola. Si en una escola, la comunitat educativa viu en harmonia i complint el que s'ha anomenat fins ara, serà molt fàcil que hi pugui haver un bon paper del mestre de suport a dins de les aules. Si hi ha una bona convivència i un bon treball en equip, els mestres de suport podran realitzar una bona tasca, i d'aquesta manera els infants podran rebre tot l'ajut que necessitin i el mestre tutor també.

A l'escola seleccionada, creuen que els mestres de suport fan una molt bona tasca, però segueixen la següent organització: és important que si el mestre de suport considera que s'ha de treure un/a alumne/a de l'aula perquè pugui rebre l'ajut es pugui fer. Són partidaris de treure els infants de l'aula, sempre que sigui necessari, però també de que el mestre de suport realitzi tasques dins de la classe.

Per poder coordinar tot un equip d'una bona colla de mestres i professionals de l'àmbit de l'educació vam voler saber quines característiques havia de tenir un

equip directiu d'una escola inclusiva. L'equip directiu només el formen quatre persones però quan es decideixen propostes o canvis educatius del centre treballen amb un equip directiu expandit, compost per l'equip directiu més les coordinadores de cada cicle. Amb aquesta manera de fer també queda demostrat que tot l'equip de professionals treballa cooperativament per poder millorar sempre la coordinació de tot el personal del centre. Aquest equip té un paper fonamental, ja que depenen de quina filosofia tinguin els seus membres l'escola seguirà una metodologia o una altra. Per això, Huguet (2006) i Marcelo i Esteberanz (1999) destaquen la importància de l'equip directiu en una escola inclusiva. A part de treballar com un equip, ha de ser respectuós amb tots els professionals que treballen a l'escola, escoltar-los i tenir en comptes les seves propostes de millora. Tal i com diuen aquests autors, l'equip directiu de l'escola seleccionada treballa tenint en compte tots els professionals de l'escola, ja sigui, com hem vist, a partir de reunions o d'enquestes que es passen de tant en tant entre el professorat. Les enquestes serveixen per proposar millores tan educatives com de convivència a l'escola. La directora del centre ens va comunicar que sempre s'intenta fer el possible per respondre i escoltar tan a personal docent com el no docent i perquè es tinguin en compte totes les aportacions. Per tant, vam poder comprovar que tots treballen de manera cooperativa i es mostren respecte, ja que els alumnes poden arribar a ser un mirall dels adults que els envolten. La bona relació i cooperació no només existeix per donar exemple als seus alumnes, sinó que també tots els professionals són conscients que d'aquesta manera es treballa millor i, si hi ha una bona coordinació de tots i es treballa com un equip, podran oferir una millor resposta educativa als seus alumnes. Com comenta Ainscow (2004) s'ha de respectar les particularitats de les persones de la comunitat i també les de cada grup.

Com hem vist, la directora de l'escola deia que l'educació infantil és una etapa fonamental per poder començar a transmetre els valors del respecte i de la bona convivència de totes les diferències juntes, com Stainback (2001) fa referència a que l'educació s'ha d'oferir a tots als infants sense distinció de

raça, capacitat o qualsevol altra característica que l'alumnat pugui presentar. Aquestes diferències es tracten de tal manera que encaixi en la normalitat dels infants, ja sigui a partir de jocs, dinàmiques, o simplement explicant a tots els alumnes el perquè d'algunes diferències i l'ho valgués que són. A educació infantil, com diuen Booth, Ainscow i Kingston (2006), és molt important la participació dels infants a l'hora de jugar, a l'hora d'aprendre, a l'hora de treballar cooperativament i amb col·laboració amb els altres perquè puguin créixer essent nens i persones crítiques i amb una bona autoestima i un bon autoconcepte de si mateixos. Realitzant tot això es pot evitar tota mena de conflictes que sorgeixin de la discriminació vers algú. Si eduquem els nens, ja en l'etapa d'educació infantil sense deixar-ho de fer mai en cap etapa de la seva vida, els conflictes a les escoles i les discriminacions disminuiran considerablement. Com comenten Booth, Ainscow i Kingston (2006) la inclusió a educació infantil té molt a veure amb la inclusió a la societat i posar en pràctica tota mena de valors inclusius.

L'aprenentatge cooperatiu, segons Monge (2009), impulsa tècniques que garanteixen el respecte i la tolerància entre els alumnes, la igualtat d'oportunitats i un bon aprenentatge per totes les persones que formen part del centre. Això s'ha pogut comprovar observant com els infants eren responsables del seu rol dins de cada grup, i de com respectaven els rols dels seus companys. Cada nen era encarregat d'una tasca i això feia que hi hagués una participació constant de tots els alumnes. La confiança que els infants han creat amb tots els membres del grup és molt valuosa, ja que poden prendre decisions, presentar propostes als membres de l'equip i solucionar petits conflictes per si sols.

El treball en equip no discrimina ni menysprea a ningú ni a cap component de la classe, en Pau forma part d'un dels equips de treball encara que requereixi de l'ajuda constant de la vetlladora. Això el fa sentir un més del grup i desenvolupa el sentiment de pertinença a un grup. Els seus companys també l'acullen com a un més, encara que sàpiguen que no pot fer les mateixes coses que ells.

La directora del centre explica que en una escola inclusiva s'ha de treballar en equip dins de totes les àrees i que el treball cooperatiu és una proposta i una metodologia molt interessant. Però, com comenta també en l'entrevista, treballar en equip no és una cosa que puguin realitzar-la tant com voldrien, ja que s'adonen de que sense la sisena hora no poden dedicar-s'hi prou. *“Inconvenient és que a vegades el treball cooperatiu alenteix el treball més general i curricular. I per això entrem en un debat en el que s'ha de treballar entre la urgència i la importància”*.²⁹ Els mestres veuen que, a vegades, el treball en grup alenteix el curs, i per tant han de triar quines tasques realitzaran amb treball cooperatiu. Per això a primària no treballen tan en equip com a infantil, tot i que ho havien fet.

La introducció de l'aprenentatge cooperatiu comença a P-3 però només es dediquen a conèixer el grup, que els infants es coneguin entre ells i que les mestres puguin conèixer als infants. A P-4 es comencen a ensenyar els valors del respecte i la cooperació, que entre tots poden arribar a aconseguir més coses. A P-5 ja comencen a treballar en equip i cada membre ja li correspon un càrrec. Per tant, durant tota l'etapa d'educació infantil s'aprèn a treballar en equip.

Els valors de respecte i la importància de tots els companys no només s'aprenia perquè ho expliqués la tutora al grup, sinó que aquests valors es treballaven a partir de l'aprenentatge cooperatiu. El treball en equip és molt important a l'aula dels Dracs, ja que la majoria de projectes o unitats didàctiques les realitzen a partir dels racons de treball. Aquests racons els formen els quatre equips, i van dedicar unes sessions a escollir el nom que tindrien i el seu logotip. Un cop ho van tenir ben escollit es van repartir els càrrecs, i cada cop que s'inicia una tasca per realitzar a l'hora de racons de treball tothom ha de desenvolupar el seu rol i és molt important que es respecti els rols dels altres. Cadascú té un paper i tots són importants.

²⁹ Entrevista a la directora del centre. Annex 2.1 p.10

La veu dels infants se la considera com un punt de vista molt important dins de l'àmbit educatiu, o així hauria de ser, ja que alguns autors, com Ainscow (1999) fa referència a la veu dels infants com les veus amagades, i que si aquestes fossin escoltades podrien ajudar a crear i millorar el desenvolupament d'aules i centres inclusius.

Quan es va preguntar als alumnes per quines eren les tasques que els agradava fer i com les feien, la majoria d'infants van dir que els agradava realitzar activitats en grup i en equips però a vegades necessiten fer feines individuals, ja que molts dels infants responien que els agradava fer tasques ells sols, com ara retallar o fer grafies, però que els agradava estar amb els seus companys³⁰.

Els alumnes van demanar una participació més activa dels pares dins l'escola, com per exemple la visita de pares a l'aula per explicar festes culturals, plats de cuina o oficis. També els agradaria poder-se relacionar més amb els alumnes de primària, poder realitzar activitats com lectura per parelles amb nens més grans que ells o tenir padrins.

Cap dels alumnes va tenir la iniciativa de parlar d'en Pau, fins que jo els hi vaig demanar als companys del seu grup qui més seia normalment amb ells i que allà no hi era. Tots van respondre correctament i van dir que els agradava cuidar-lo i que els hi ensenyava com fer-ho la vetlladora.

³⁰ Entrevista als alumnes de la classe dels Dracs. Annex 2.4. p.26

7. CONCLUSIONS

- L'escola es considera inclusiva i acollidora, atenent a la diversitat i donant suport als infants amb necessitats educatives especials des de la USEE, i oferint plans d'acollida a l'alumnat nouvingut.
- L'equip directiu s'organitza amb tot el professorat per donar una bona resposta educativa i que aquesta cada cop sigui més inclusiva, tan pel que fa amb l'alumnat com amb el professorat nouvingut. Per això, Huguet (2006) i Marcelo i Esteberanz (1999) destaquen la importància de l'equip directiu en una escola inclusiva.
- El Centre té molt present que l'aprenentatge cooperatiu és una metodologia que ha d'estar present a les aules però no ho realitzen tant com voldrien.
- El treball cooperatiu fomenta el respecte d'opinions, la solidaritat, la tolerància i la cohesió de grup entre tot l'alumnat. (Monge, 2009)
- El treball per equips ajuda ha que l'alumnat amb necessitats educatives especials treballi l'aspecte de la socialització, ja que manté un contacte constant amb els companys d'aula.
- Durant tota l'educació infantil s'ensenya a treballa en equip. Començant a P-3 per cohesionar el grup i acabant a P-5 tenint uns equips on cada membre se li assigna un càrrec i unes funcions. A l'educació infantil, tots els infants han de poder jugar, aprendre, treballar en equip i col·laborar amb els altres. (Booth, Ainscow i Kingston, 2006).
- Es respira un bon ambient d'aula com a conseqüència de que tan tutora com alumnes van junts des de P-3.
- La bona convivència sorgida d'aquests tres anys basada en la transmissió de valors, tan de la tutora com de la mestra d'USEE, ha donat lloc i ha facilitat la inclusió de tot l'alumnat.

- Els companys d'en Pau saben el que fa quan marxa de l'aula, però totes les estones que no està amb ells, són estones que perd amb el grup i que no es relaciona amb els seus companys.
- La veu de l'alumnat hauria de ser més escoltada a nivell de centre. (Ainscow, 1999).
- Els alumnes de P-5 voldrien realitzar activitats amb alumnes de primària, i que els pares tinguessin un paper més actiu a l'escola.

8. BIBLIOGRAFIA

Ainscow, Mel (2001). *Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares*. Madrid: Narcea.

Ainscow, Mel. "El desarrollo de sistemas educativos inclusivos: ¿cuáles son las palancas de cambio". *Journal of educational change*, 2004.

Arnaus, Remei (1996). *Complicitat i interpretació: el relat d'una etnografia educativa*. Barcelona: Universitat de Barcelona.

"Article 26". *Declaració Universal dels Drets Humans. Adoptada i proclamada per la Resolució de l'Assemblea General 217*, 10 de desembre de 1948.

Booth, Tony; Ainscow, Mel; Kingston, Denise (2006). "*Index para la inclusión. Desarrollo del juego, el aprendizaje y la participación en Educación Infantil*" [en línia]. Salamanca: INICIO. [Consulta: 15 de gener del 2013]. Disponible a: <<http://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index%20EY%20Spanish.pdf>>

Brunet, Ignasi; Pastor, Inma; Belzunegui, Àngel (2002). *Tècniques d'investigació social. Fonaments epistemològics i metodològics*. Barcelona: Pòrtic.

Castillo, Cristina (2009). "Un modelo de inclusión: la comunidades de aprendizaje". Dins: Sarto, M^aPilar; Venegas, María Eugenia (coord.). *Aspectos clave de la Educación Inclusiva*. Salamanca: INICIO, p. 159-167.

Huguet, Teresa (2006). *Aprender juntos a l'aula. Una proposta inclusiva*. Barcelona: Editorial GRAÓ.

Marcelo, C. y Estebaranz, A. (1999). Cultura escolar y cultura profesional: los dilemas del cambio. En *Educar*, 4, p. 49.

Messiou, Kyriaki. "Entenent la marginació en l'educació: les veus dels infants".

Monge, Melania (2009). "Aprendizaje colaborativo en la Educación Inclusiva". Dins: Sarto, M^aPilar; Venegas, María Eugenia (coord.). *Aspectos clave de la Educación Inclusiva*. Salamanca: INICIO, p. 133-142.

Pujolàs, Pere (2002). *Aprendre junts alumnes diferents. Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Vic: Eumo Editorial.

Ruiz, Robert (2006). "Una aproximació pràctica a l'Ensenyament multinivell en el nostre context educatiu" [en línia]. [Consulta: 18 de gener del 2013]. Disponible a: <<http://mc142.uib.es:8080/rid=1K8FL42WK-170355S-2C0/ensenyament-multinivell.pdf>>

Sarto, Mª Pilar (2009). "Escuela Inclusiva: valores, acogida y convivencia". Dins: Sarto, M^aPilar; Venegas, María Eugenia (coord.). *Aspectos clave de la Educación Inclusiva*. Salamanca: INICIO, p. 85-118.

Vega, Amando. "A vueltas con la educación inclusiva: lo uno y lo diverso". *Revista educación inclusiva*, 2008, núm. 1, p. 119-139.

Venegas, María Eugenia (2009). "Un acercamiento al liderazgo en la educación inclusiva". Dins: Sarto, M^aPilar; Venegas, María Eugenia (coord.). *Aspectos clave de la Educación Inclusiva*. Salamanca: INICIO, p.25-39.